

---

A. R. REDK IF-BRAUN

---

# STRUKTURA I FUNKCIJA U PRIMITIVNOM DRUŠTVU\*

---

Pod teorijom se podrazumeva shema interpretacije koja je primenjena ili se smatra da može da bude primenjena da bi se razumele pojave određene vrste. Teorija se sastoji od niza analitičkih pojmova, koji treba da budu jasno definisani u odnosu na konkretnu realnost i koji treba da budu logički povezani. Zato nameravam da definišem izvesne pojmove koje ću upotrebljavati u analizi društvenih pojava. Mora se imati na umu da među antropolozima ima vrlo malo saglasnosti oko pojmova i termina koje koriste, tako da ovaj tekst treba shvatiti kao izlaganje jedne posebne, a ne opšteprihvaćene teorije.

## *Istorija i teorija*

Razlika između istorijskog i teorijskog proučavanja društvenih institucija može lako da bude sagledana kad se uporede ekonomska istorija i teorijska ekonomija ili istorija prava i teorijska pravna nauka. U antropologiji je, međutim, bilo i još uvek ima mnogo zbrke, kojoj idu naruku rasprave čiji učesnici koriste u veoma različitim značenjima termine kao što su „istorija” i „nauka”, odnosno „teorija”. Takve zbrke bi mogle u znatnoj meri da se izbegnu kad bi se upotrebljavali priznati termini logike i metodologije i pravila razlika između *ideografskih* i *nomotetskih* istraživanja.

Svrha ideografskih istraživanja je da se uspostave kao prihvatljiva izvesna posebna ili či-

\*) Uvodno poglavlje knjige A. R. Redcliffe-Brown, *Structure and Function in Primitive Society*, Routledge & Kegan Paul, London, 1976.

njenična stanja ili tvrđenja. Nomotetsko istraživanje, naprotiv, nastoji da dođe do prihvatljivih opštih stavova. Prirodu jednog istraživanja definišemo prema vrsti zaključaka na koje ono cilja. Istorija je, prema uobičajenom shvatanju, proučavanje dokumenata i spomenika, čija je svrha sticanje znanja o prilikama i događajima u prošlosti, uključujući i istraživanja koja se tiču sasvim bliske prošlosti. Jasno je da istoriju čine pre svega ideografska istraživanja. U prošlom veku postojao je spor, čuveni *Methodenstreit* (Spor o metodu), o tome da li istoričari treba da dopuste teorijska razmatranja u svome radu, odnosno da se bave uopštavanjima. Veliki broj istoričara zastupa gledište da nomotetskim istraživanjima nema mesta u istorijskim proučavanjima, koja treba da se ograniče na saopštenje o tome šta se dogodilo i kako se to dogodilo. Teorijska ili nomotetska ispitivanja treba prepustiti sociologiji. Međutim, ima pisaca koji smatraju da istoričar u objašnjenja prošlosti može, ili čak treba, da uključi i teorijske interpretacije. Kontroverze oko ovog pitanja i oko pitanja odnosa između istorije i sociologije još uvek traju i posle šezdeset godina. Svakako, ima istorijskih dela koja ne treba ceniti samo kao ideografsko objašnjenje činjenica prošlosti već i kao dela koja sadrže i teorijske (nomotetske) interpretacije tih činjenica. Takvu vrstu kombinacije ilustruje tradicija u francuskim istorijskim proučavanjima Fistela de Kulanža i njegovih sledbenika, kao što je Gistav Gloc. Neki moderni pisci ubrajaju takva proučavanja u sociološku istoriju ili istorijsku sociologiju.

U antropologiji, ako se pod njom podrazumeva proučavanje takozvanih primitivnih ili zaostalih naroda, termin etnografija odnosi se na jednu vrstu specifično ideografskog istraživanja, čiji je cilj podnošenje prihvatljivih izveštaja o takvim narodima i njihovom društvenom životu. Etnografija se razlikuje od istorije po tome što etnograf zasniva svoje znanje, ili najveći deo njega, na direktnom posmatranju, odnosno na kontaktima sa ljudima o kojima piše, a ne, kao istoričar, na pisanim dokumentima. Praistorijska arheologija, koja je takođe jedna grana antropologije, predstavlja čisto ideografsko proučavanje, čiji je cilj da pruži činjenično znanje o praistorijskoj prošlosti.

Teorijsko proučavanje društvenih institucija uopšte obično se ubraja u sociologiju, no kako to ime može nevezano da se koristi za veoma različite vrste pisanja o društvu, možemo određenije govoriti o teorijskoj ili komparativnoj sociologiji. Kad je 1903. godine Frejzer održao svoje pristupno predavanje kao prvi profesor socijalne antropologije, definisao je socijalnu antropologiju kao granu sociologije koja se bavi primitivnim društvima.

Izvesne pometnje među antropolozima rezultat su zanemarivanja razlike između *istorijskog objašnjenja* institucija i *teorijskog razumevanja*. Odgovor na pitanje zašto izvesna institucija postoji u jednom društvu predstavlja istorijsko saopštenje o njenom poreklu. Da bismo objasnili zašto Sjedinjene Države imaju političko uređenje sa predsednikom, dva kongresna doma, kabinetom i vrhovnim sudom, obraćamo se istoriji Severne Amerike. To je istorijsko objašnjenje u pravom smislu te reči. Postojanje jedne institucije objašnjava se u odnosu na složeni sled događaja što formiraju uzročni lanac iz kojeg ona rezultira.

Prihvatljivost istorijskog objašnjenja zavisi od potpunosti i pouzdanosti istorijskog dokumenta. U primitivnim društvima, koja proučava socijalna antropologija, nema istorijskih dokumenata. Ništa ne znamo, na primer, o razvoju društvenih institucija kod australijskih domorodaca. Smatrajući da se bave nekom vrstom istorijskog proučavanja, antropolozi se vraćaju nagađanjima i imaginaciji, i nalaze „pseudohistorijska” ili „pseudouzročna” objašnjenja. Tako je bilo nebrojenih i ponekad protivrečnih objašnjenja porekla i razvoja totemskih institucija kod australijskih domorodaca... Moje mišljenje je da takve spekulacije nisu samo beskorisne već i gore od toga. To ni u kom slučaju ne znači da odbacujem istorijsko objašnjenje nego upravo suprotno.

Komparativna sociologija, čija je grana socijalna antropologija, shvaćena je ovde kao teorijsko ili nomotetsko proučavanje koje ima za cilj utvrđivanje prihvatljivih opštih zaključaka. Teorijsko razumevanje jedne institucije jeste njena interpretacija u svetlosti takvih opštih zaključaka.

#### *Društveni proces*

Ako hoćemo da formulišemo sistematsku teoriju komparativne sociologije, prvo pitanje koje se mora postaviti glasi: šta je konkretna, opažajna, pojavna stvarnost kojom se teorija bavi? Neki bi antropolozi rekli da se stvarnost sastoji od „društava” shvaćenih, u jednom ili drugom smislu, kao odvojeni stvarni entiteti. Drugi, međutim, smatraju da stvarnost treba proučavati kao nešto što se sastoji od „kultura”, od kojih je opet svaka shvaćena kao neka vrsta odvojenog entiteta. Treći izgleda misle da stvarnost čine obe ove vrste entiteta, tako da problem predstavlja odnos između njih.

Po mom mišljenju, konkretna stvarnost, kojom se socijalni antropolog bavi prilikom opažanja, opisivanja, poređenja i klasifikacije, nije nikakav entitet, već proces, proces društvenog života.

Jedinica istraživanja je društveni život nekog posebnog područja na zemlji u toku izvesnog perioda. Sâm proces se sastoji od sijaset akcija i interakcija ljudskih bića, koja dejstvuju kao pojedinci ili udruženi, odnosno u grupama. U raznolikosti posebnih događaja mogu da se otkriju pravilnosti, tako da je moguće utvrđivanje ili opisivanje izvesnih *opštih odlika* društvenog života odabranog područja. Izlaganje takvih značajnih opštih odlika procesa društvenog života predstavlja opis onoga što se može nazvati *oblikom društvenog života*. Moja koncepcija socijalne antropologije je komparativno teorijsko proučavanje oblika društvenog života primitivnih naroda.

Oblik društvenog života u nekom skupu ljudskih bića može izvesno vreme da ostane približno isti. Ali posle dovoljno dugog perioda sâm oblik društvenog života trpi promenu ili modifikaciju. Prema tome, dok možemo smatrati da događaji društvenog života konstituišu proces, preko i iznad toga postoji proces promene u obliku društvenog života. U *sinhroničkom* opisu objašnjava se oblik društvenog života kakav postoji u određenom vremenu, apstrahujući što je više moguće promene njegovih odlika. *Dijahronički* opis je, s druge strane, opis takvih promena u toku jednog perioda. Komparativna sociologija mora teorijski da se bavi kontinuitetom oblika društvenog života i promenama u njima.

#### *Kultura*

Antropolozi koriste reč „kultura” u nekoliko različitih značenja. Čini mi se da je neki koriste kao ekvivalent onome što ja zovem oblikom društvenog života. U uobičajenoj upotrebi u engleskom jeziku „kultura” se, otprilike isto kao i kultivacija, odnosi na proces koji možemo da definišemo kao proces u kome čovek, iz kontakta sa drugim ljudima ili iz knjiga, umetničkih dela i slično, stiče znanje, veštinu, ideje, verovanja, ukuse i osećanja. Ako reč tradiciju koristimo u njenom bukvalnom značenju kao ostavljanje ili prenošenje u nasleđe, možemo u jednom društvu otkriti određene procese *kulturne tradicije*. U tom smislu, razumevanje i upotreba jezika prenose se procesom kulturne tradicije. Zahvaljujući takvom procesu, Englez se uči da razume i koristi engleski jezik, ali u nekim delovima društva on može takođe da nauči i latinski, ili grčki, ili francuski, ili velški. U složenim savremenim društvima postoji veliki broj zasebnih kulturnih tradicija. Prema jednoj, čovek može da nauči da bude lekar ili hirurg, prema drugoj — inženjer ili arhitekta. U najprostijim oblicima društvenog života broj kulturnih tradicija može da bude sveden na dve, jednu za muškarce i drugu za žene.

Ako društvenu stvarnost koju istražujemo tretiramo ne kao entitet već kao proces, onda kultura i kulturna tradicija imenuju izvesne priznate aspekte tog procesa, ali, naravno, ne i ceo proces. Ovi termini su pogodni da se ukaže na neke aspekte društvenog života ljudi. Upravo zahvaljujući postojanju kulture i kulturnih tradicija, društveni život ljudi znatno se razlikuje od društvenog života drugih životinjskih vrsta. Prenosjenje naučenih načina mišljenja, osećanja i delovanja uspostavlja kulturni proces, koji je specifična odlika društvenog života ljudi. Svakako, on je deo procesa interakcije među ljudima, koji je ovde definisan kao društveni proces, pod čime se misli na društvenu stvarnost. Budući da su kontinuitet i promena u oblicima društvenog života predmet istraživanja komparativne sociologije, i kontinuitet kulturnih tradicija i promene u tim tradicijama moraju, između ostalog, da se uzmu u obzir.

#### *Društveni sistem*

Monteskje je sredinom osamnaestog veka udario temelj komparativne sociologije i tom prilikom je formulisao i koristio pojam koji se može označiti terminom *društveni sistem*. Prema njegovoj teoriji, na kojoj se kasnije zasniva Kontov „prvi zakon društvene statike”, u jednom obliku društvenog života postoje odnosi međuveza i međuzavisnosti u različitim odlikama, ili ono što je Kont nazvao odnosima solidarnosti. Ideja o prirodnom ili pojavnom sistemu je ideja o nizu odnosa među događajima, upravo kao što je logički sistem, kakav je, recimo, Euklidova geometrija, niz odnosa među sudovima, ili kao što je etički sistem niz odnosa među etičkim sudovima. Kad se govori o „bankarskom sistemu” Velike Britanije, misli se na činjenicu da postoji značajan broj akcija, interakcija i transakcija, kao što je, na primer plaćanje čekovima, koje su povezane tako da njihova celina predstavlja proces čiji analitički opis pokazuje na koji način njihove međusobne veze formiraju sistem. Pri tom se, naravno, bavimo procesom, složenim delom ukupnog društvenog procesa društvenog života u Velikoj Britaniji.

U ovim esejima ja sam ukazivao na „srodničke sisteme”. To je zbog toga što se u datom društvu izvestan niz akcija i interakcija među ljudima, koje su određene srodničkim i bračnim odnosima, može izolovati pojmovno, ako ne i u stvarnosti, i što su u jednom društvu one tako međusobno povezane da se mogu opšte analitički opisati kao ono što konstituiše sistem. Teorijski značaj ove ideje o sistemima jeste u tome što naš prvi korak u pokušaju da se razume regularna odlika oblika društvenog života, kao što je, na primer, upotreba čekova, ili običaj prema kojem čovek mora da izbegava društveni

kontakt sa svojom taštom, treba da otkrije nje-  
no mesto u sistemu čiji je ona deo.

Monteskjeova teorija se, međutim, može nazvati teorijom totalnog društvenog sistema, prema kojoj su sve odlike društvenog života ujedinjene u koherentnu celinu. Kao čovek koji je studirao pravo, Monteskje se prvenstveno interesovao za tu oblast i nastojao je da pokaže da su zakoni jednog društva povezani s političkim uređenjem, ekonomskim životom, religijom, klimom, brojem stanovnika, ponašanjem i običajima i onim što je nazvao opštim duhom (*esprit général*) — a što su kasniji pisci nazivali „etosom” društva. Teorijsko pravo, kao što je ovo „fundamentalno pravo društvene statike”, nije isto što i empirijsko pravo, ali predstavlja uputstvo za istraživanje. Ono daje razlog da smatramo da se može unaprediti naše razumevanje ljudskih društava ako sistematski istražujemo međuveze u odlikama društvenog života.

#### *Statika i dinamika*

Kont je istakao da u sociologiji, kao i u drugim naukama, postoje dve vrste problema, koje je nazvao problemima statike i problemima dinamike. U statici pokušavamo da otkrijemo i definišemo uslove egzistencije i koegzistencije; u dinamici nastojimo da otkrijemo uslove promene. Uslovi egzistencije molekula ili organizama predstavljaju predmet statike i, slično tome, uslovi egzistencije društava, društvenih sistema ili oblika društvenog života predmet su društvene statike. Društvena dinamika se, međutim, bavi uslovima promene oblika društvenog života.

Osnova nauke je sistematska klasifikacija. Prvi zadatak društvene statike je da pokuša da uporedi oblike društvenog života kako bi se došlo do klasifikacije. Međutim, oblici društvenog života ne mogu da budu klasifikovani u vrste i rodove na isti način na koji se klasifikuju oblici organskog života; klasifikacija ne sme da bude specifična, već tipološka, a to je složenija vrsta istraživanja. Ona se može postići samo ako se uspostave tipologije odlika društvenog života, odnosno kompleksa odlika u pojedinim društvenim sistemima. Pored toga što je ovaj zadatak složen, on je bio i zanemaren s obzirom na ideju da metod antropologije treba da bude istorijski metod.

Mada su tipološka proučavanja važan deo društvene statike, postoji još jedan zadatak, a to je formulisanje opštih zaključaka o uslovima postojanja društvenih sistema, odnosno oblika društvenog života. Takozvani prvi zakon društvene statike jeste opšti zaključak prema kome različite odlike moraju da imaju izvesnu meru

nekakve koherencije, odnosno konsistencije da bi bilo koji oblik društvenog života mogao da opstaje i traje, no to samo definiše problem društvene statike, koja treba da istražuje prirodu te koherencije.

Proučavanje društvene dinamike nastoji da pruži opšte zaključke o tome kako se menjaju društveni sistemi. To je posledica hipoteze o sistematskoj povezanosti odlika društvenog života, prema kojoj promene u nekim odlikama verovatno izazivaju promene u drugim odlikama.

#### *Društvena evolucija*

Formulišući opštu teoriju evolucije, Herbert Spenser je dao i formulaciju teorije društvene evolucije. Prema ovoj teoriji, razvitak života na zemlji predstavlja jedan jedini proces koji je Spenser označio terminom „evolucija”. Teorija organske i superorganske (društvene) evolucije može da se svede na dva suštinska stava: (1) I u razvoju oblika organskog života i u razvoju oblika društvenog života ljudi odvija se proces diversifikacije, u kojem se mnogi različiti oblici organskog, odnosno društvenog života razvijaju van mnogo manjeg broja izvornih oblika. (2) Postoji opšti pravac u razvoju gde složeniji oblici strukture i organizacije (organske ili društvene) nastaju iz prostijih oblika. Prihvatanje teorije evolucije zahteva samo prihvatanje ovih stavova, jer nam oni pružaju shemu interpretacije koja treba da se primeni na proučavanje organskog i društvenog života. Međutim, ne sme se zaboraviti da neki antropolozi odbacuju hipotezu o evoluciji. Privremeno prihvatanje Spenserove fundamentalne teorije, uz odbacivanje različitih pseudoistorijskih spekulacija koje joj je on dodao, pruža izvesne pojmove koji mogu da budu korisni kao analitičko oruđe.

#### *Adaptacija*

To je ključni pojam teorije evolucije. On se primenjuje, ili može da se primenjuje, na proučavanje kako oblika organskog života tako i oblika društvenog života ljudskih bića. Živi organizam postoji i traje samo ako je i unutrašnje i spoljašnje adaptiran. Unutrašnja adaptacija zavisi od prilagođenosti različitih organa i njihovih aktivnosti, tako da različiti psihološki procesi konstituišu neprekidan funkcionalni sistem koji održava život organizma. Spoljašnja adaptacija je adaptacija organizma na okolinu u kojoj živi. Razlika između spoljašnje i unutrašnje adaptacije predstavlja samo jedan način razlikovanja dva aspekta *adaptacionog sistema* koji je isti za organizme jedne vrste.

U vezi sa društvenim životom životinja javlja se druga odlika adaptacije. Postojanje kolonije pčela zavisi od kombinacije aktivnosti pojedinih radilica u prikupljanju meda i polena, proizvodnji voska, građenju ćelija, čuvanju jaja i larvi i hranjenju poslednjih, zaštiti skladišta meda od lopova, ventilaciji košnice mahanjem krila, održavanju temperature u toku zime, rojenju. Spenser koristi termin „kooperacija” da označi ovu odliku društvenog života. Prema tome, društveni život i društvena adaptacija podrazumevaju prilagođavanje ponašanja pojedinih organizama zahtevima procesa zahvaljujući kojem društveni život traje.

Kad se ispituje oblik društvenog života ljudski bića kao adaptacioni sistem, korisno je razlikovati tri aspekta totalnog sistema. Prvo, o načinu na koji je društveni život prilagođen fizičkoj okolini može da se govori kao o ekološkoj adaptaciji. Drugo, postoje institucionalna uređenja koja održavaju redovan društveni život, tako da se obezbeđuje ono što Spenser naziva kooperacijom, a konflikt se sprečava, odnosno reguliše. To se može nazvati institucionalnim aspektom društvene adaptacije. Treće, postoji društveni proces u kojem jedinka stiče navike i mentalne karakteristike koje odgovaraju njenom mestu u društvenom životu i omogućavaju da u njemu aktivno učestvuje. To se može nazvati kulturnom adaptacijom, u skladu s ranijom definicijom kulturne tradicije kao procesa. Treba naglasiti da su ovi načini adaptacije samo različiti aspekti sa kojih se, u svrhu analize i poređenja, totalni adaptacioni sistem može sagledati.

Zahvaljujući teoriji društvene evolucije, neophodno je da se, kao deo naše sheme interpretacije društvenih sistema svaki dati sistem ispita kao adaptacioni sistem. Stabilnost sistema i, prema tome, njegovo trajanje u toku izvesnog perioda zavise od stepena adaptacije.

#### *Društvena struktura*

Teorija evolucije govori o pravcu razvoja u kojem složeniji tipovi strukture nastaju izvođenjem iz manje složenih. Pod strukturom se podrazumeva neka vrsta uređenja delova ili komponenata. Muzička kompozicija ima strukturu a, isto tako, i rečenica. Zgrada ima strukturu, a ima je i molekul ili životinja. Komponente ili jedinice društvene strukture su ljudi, a čovek je ljudsko biće shvaćeno ne kao organizam već kao ono što zauzima mesto u društvenoj strukturi.

Jedan od fundamentalnih teorijskih problema sociologije jeste priroda društvenog kontinuiteta. Kontinuitet oblika društvenog života zavisi od



strukturalnog kontinuiteta, to jest od kontinuiteta u uređenju odnosa među ljudima. Danas su ljudi uređeni u narode, i činjenica da sam sedamdeset godina pripadao engleskom narodu, iako sam veliki deo života proveo u drugim zemljama, predstavlja činjenicu društvene strukture. Narod, pleme, klan, telo kakvo je, recimo. Francuska akademija ili rimska crkva, mogu da traju kao uređenje ljudi, mada se sami nosioci, jedinice koje ih čine, menjaju s vremena na vreme. Postoji kontinuitet strukture, kao što i ljudsko telo, čije su komponente molekuli, održava kontinuitet strukture iako se molekuli od kojih je sastavljeno neprekidno menjaju. Politička struktura Sjedinjenih Država mora uvek da ima predsednika, jednom je to Herbert Huver, drugi put Franklin Ruzvelt, ali struktura kao uređenje ostaje stalna.

Društveni odnosi, čija neprekidna mreža konstituise društvenu strukturu, nisu slučajne veze među jedinkama, već su određeni društvenim procesom, i u svakom odnosu ponašanje ljudi u njihovim interakcijama kontrolisano je normama, pravilima ili modelima. Na taj način, čovek u svakom odnosu unutar društvene strukture zna da se od njega očekuje da se ponaša u skladu s tim normama i s pravom očekuje da i drugi ljudi to isto čine. Pod ustanovljenim normama ponašanja jednog oblika društvenog života obično se misli na *institucije*. Institucija je ustanovljena norma ponašanja koju, kao takvu, priznaje posebna društvena grupa ili klasa čija je to onda institucija. Institucije se odnose na poseban tip ili klasu društvenih odnosa i interakcija. Tako u jednom lokalnom društvu postoje prihvaćena pravila o načinu na koji muškarac treba da se ponaša prema svojoj ženi i deci. Stoga je odnos institucija prema društvenoj strukturi dvostruk. S jedne strane, postoji društvena struktura odnosa, kao što je porodica u ovom primeru, od kojih institucije stvaraju norme; sa druge strane, postoji grupa, lokalno društvo u ovom primeru, u kojoj se norma ustanovljava opštim priznavanjem da ona određuje prikladno ponašanje. Na taj način su institucije, ako se pod tim terminom podrazumeva uređenje ljudskih interakcija u društvenim odnosima, koje uspostavlja društvo, dvostruko povezane sa strukturom, sa grupom ili klasom kojoj pripadaju i sa onim odnosima unutar strukturalnog sistema na koje se norme primenjuju. U društvenom sistemu mogu da postoje norme ponašanja koje se odnose na kralja, na sudije u obavljanju njihove službene dužnosti, na policajce, na očeve porodica i tako dalje, a takođe i norme ponašanja za ljude koji unutar društvenog života dolaze u slučajan kontakt.

Daćemo jednu kratku napomenu o terminu *organizacija*. Ovaj pojam je očigledno u bliskoj

vezi sa pojmom društvene strukture, ali nije poželjno da se ova dva termina koriste kao sinonimi. Ne menjajući pri tom uobičajenu upotrebu termina u engleskom jeziku, društvena struktura može da se definiše kao uređenje ljudi u institucionalno kontrolisane ili definisane odnose, kakvi su, na primer, odnosi između kralja i podanika, ili muža i žene, dok organizacija označava uređenje različitih aktivnosti. Organizacija jedne fabrike je uređenje različitih aktivnosti direktora, nadzornika i radnika unutar totalne aktivnosti fabrike. Struktura jednog domaćinstva sa roditeljima, decom i poslugom institucionalno je kontrolisana. Aktivnosti pojedinih članova domaćinstva verovatno će biti predmet nekog propisanog uređenja, i organizacija života domaćinstva u tom smislu može da bude različita u različitim porodicama istog društva. Strukturu jedne moderne armije čine, na prvom mestu, uređenja u grupe — pukove, divizije, korpuse itd., a na drugom mestu, uređenja u rangove — generali, pukovnici, majori, kaplari itd. Organizaciju armije čine uređenja aktivnosti njenih ljudi kako u vreme mira tako i u vreme rata. Za svakog čoveka unutar organizacije može se reći da ima neku *ulogu*. Prema tome, može se reći da se bavljenje strukturalnim sistemima odnosi na sistem društvenih položaja, dok se bavljenje organizacijom tiče sistema *uloga*.

#### *Društvena funkcija*

Termin funkcija ima veliki broj različitih značenja u različitim kontekstima. U matematici se ta reč, koju je u osamnaestom veku uveo Ojler, odnosi na pisani izraz ili simbol, kao što je, na primer, „log. x”, i nema nikakve veze sa istom reči koja se koristi, recimo, u psihologiji. U psihologiji je pojam funkcija od fundamentalne važnosti, jer nam omogućava da se bavimo kontinuiranim odnosom između strukture i procesa u organskom životu. Složen organizam, kakvo je ljudsko telo, ima strukturu koju čini uređenje organa, tkiva i fluida. Čak i organizam koji se sastoji od samo jedne ćelije ima strukturu koju čini uređenje molekula. U organizmu se takođe odvija i život, a pod time podrazumevamo proces. Pojam organske funkcije označava vezu između strukture organizma i životnog procesa tog organizma. Procesi koji se odvijaju unutar ljudskog tela u toku života zavise od organske strukture. Funkcija srca je da omogućava protok krvi kroz telo. Kontinuirano postojanje organske strukture, kao žive strukture, zavisi od procesa koji čine totalne životne procese. Ako srce prestane da obavlja svoju funkciju, životni proces se završava i struktura kao živa struktura takođe prestaje da postoji. Na taj način proces zavisi od strukture, a kontinuitet strukture zavisi od procesa.

Kad je reč o društvenim sistemima i njihovom teorijskom razumevanju, pojam funkcija može da se koristi i u značenju koje je isto kao i u psihologiji. On može da označi međusobnu povezanost društvene strukture i procesa društvenog života. Čini mi se da u komparativnoj sociologiji ovu reč treba koristiti upravo u tom značenju. Na taj način tri pojma — proces, struktura i funkcija — predstavljaju komponente jedne teorije kao sheme interpretacije društvenih sistema ljudi. Ako se pod rečju „funkcija” podrazumevaju odnosi između procesa i strukture, onda su ta tri pojma međusobno logički povezana. Ova teorija se može primeniti na proučavanje kako kontinuiteta oblika društvenog života tako i procesa promene tih oblika.

Ako se zapitamo kakva je društvena funkcija takve odlike društvenog života kakvo je kažnjavanje zločina, to jest organizovana primena krivičnih sankcija na određene vrste ponašanja, suočavamo se sa fundamentalnim problemom komparativne sociologije čijem je objašnjenju prvi doprineo Dirkem u svom delu *Podela društvenog rada (Division du Travail Social)*. U vezi sa društvenom funkcijom religije postavlja se vrlo širok opšti problem. (...) Proučavanje ovog problema zahteva razmatranje velikog broja užih problema, kao što je, na primer, društvena funkcija poštovanja predaka u nekim društvima. No, ako se ovde skicirana teorija prihvati, u tim užim istraživanjima mora da se sprovede takav postupak koji će ispitati veze između strukturalnih odlika društvenog života i odgovarajućeg društvenog procesa, koji su sadržani u kontinuiranom sistemu.

Prvi rad u ovoj knjizi ilustruje ove teorijske ideje. On se bavi institucijom u kojoj je sestriću dopuštena privilegovana prisnost u ophođenju prema ujaku. Ovaj običaj je poznat u plemenima Severne Amerike, kao što su Vinebago (Winnebago) i druga, kod naroda Okeanije, kao što su stanovnici Fidžija i Tonge, i u nekim plemenima Afrike. Ja sam vršio posmatranja ove institucije u Tongi i Fidžiju, ali kako je rad bio namenjen južnoafričkim slušaocima, činilo mi se da je bolje da ga ograničim na jedan jedini primer iz Južne Afrike, pošto bi šira komparativna rasprava zahtevala mnogo više prostora. Ova institucija, kako u Okeaniji tako i u Africi, obično je objašnjavana pseudoistorijski kao posledica nadživljavanja negdašnjeg majčinskog prava u patrilinialnom društvu.

Alternativni metod bavljenja ovom institucijom zahteva da se ona teorijski shvati kao deo srodničkog sistema određenog tipa, unutar kojeg ima uočljivu funkciju. Još uvek ne postoji sistematska opšta teorija srodničkih sistema, jer je njeno konstruisanje težak zadatak. U nedavno objavljenom uvodu za knjigu o afričkim siste-

mima srodstva i braka, ja sam naznačio neke delimične i privremene rezultate jednog takvog pokušaja da se odrede tipovi. Mislim da je među veoma različitim srodničkim sistemima moguće razlikovati tip takozvanog očinskog prava i tip majčinskog prava. U oba ova tipa srodnička struktura se zasniva na rodovima, pri čemu je najveći naglasak na rodovskim odnosima. U majčinskom pravu rod je matrilinealan, dete pripada majčinom rodu. Praktično, svi zakonski odnosi koje čovek ima jesu odnosi prema matrilinealnom rodu i njegovim članovima pa, prema tome, on u velikoj meri zavisi od ujaka koji imaju autoritet i sprovode kontrolu nad njim i od kojih on traži zaštitu i nasledstvo imovine. S druge strane, u sistemu očinskog prava čovek u velikoj meri zavisi od patrilinealnog roda i, prema tome, od oca i stričeva, koji imaju autoritet i kontrolišu ga dok god on od njih mora da traži zaštitu i nasledstvo. Takav sistem očinskog prava predstavlja sistem *patria potestas* u starom Rimu, a u Africi i drugde mogu se naći sistemi koji se manje ili više približavaju ovom tipu. Takav je, na primer, sistem Batonga /BaThôga/. Majčinsko pravo predstavlja sistemi Najara sa Malabara /Nayar of Malabar/ i Malajci Menangkubau /Menangkubau Malays/, a ima i drugih sistema koji su slični ovom tipu.

Može se reći da je poenta rada o ujaku bila da pseudoistorijskom objašnjenju suprotstavi interpretaciju institucije, prema kojoj ona ima funkciju u srodničkom sistemu sa određenim tipom strukture. Kad bih ponovo pisao ovaj rad posle trideset godina, ja bih ga svakako izmenio i proširio. Međutim, rečeno mi je da rad može da ima izvesnu istorijsku važnost u odnosu na razvitak antropološke misli i stoga je ponovo štampan skoro sasvim onako kako je bio napisan, sa neznatnim izmenama.

Teorija se može postaviti posredstvom tri fundamentalna i povezana pojma „procesa”, „strukture” i „funkcije”. Ona vodi poreklo od takvih prethodnika kao što su Monteskje, Kont, Spenser i Dirkem te tako pripada kulturnoj tradiciji od dvesta godina.

(Prevela s engleskog SLOBODANKA GLIŠIĆ)